

2022.gada 25. februārī
Nr. 5-1/1

Priekšlikumi likumprojektam Imigrācijas likums (Nr.: 1176/Lp13)

Biedrība “Patvērums “Drošā māja””, sabiedriskās politikas centrs Providus un biedrība “Gribu palīdzēt bēgļiem” ir iepazīnušās ar LR Saeimā 1.lasījumā atbalstīto likumprojektu “Imigrācijas likums” (Nr.: 1176/Lp13) un sagatavojušas savu atzinumu. Atzinums ir sagatavots par 3 jautājumu blokiem: termini un terminoloģija, uzturēšanās atļaujas, ārzemnieku integrācija. Tāpat sagatavoti priekšlikumi papildus grozījumiem, kas nepieciešami ar Imigrācijas likumu saistītajā Patvēruma likumā.

1. Likumā lietotie termini un terminoloģija

- 1.1. **Rosinām 1. panta 23. apakšpunktu papildināt ar terminu “pagaidu aizsardzība”,** tādējādi nodrošinot visaptverošu izpratni par starptautisko aizsardzību.
- 1.2. **Rosinām 1. pantā definēt terminu “nelegālā imigrācija”,** kas likumprojektā pieminēts vismaz piecas reizes (21. panta 1. daļas 6. punktā, 25. panta 1. daļas 7. punktā, 33. panta 1. daļas 16. punktā, 57. panta 2. daļas 8. punktā, 78. panta 2. daļā, 6punktā), bet kura skaidrojums nav atrodams.
- 1.3. **Rosinām vārdu salikumu “nelegālā imigrācija” visā likumprojektā** (sk., 1.2., kā arī informatīvajā atsaucē uz Eiropas Savienības direktīvām) **aizstāt ar vārdu salikumu “nelikumīgā imigrācija”,** piemērojot Eiropas Migrācijas tīklā glosārijā iekļauto terminu.¹

2. Uzturēšanās atļaujas

- 2.1. Imigrācijas likuma projekta 26. panta ietvaros paredzētajā redakcijā pēc bēgļa statusa saņemšanas personai tiktu piešķirta termiņuzturēšanās atļauja uz pieciem gadiem, pēc kā iespējams pieteikties uz pastāvīgo uzturēšanās atļauju. Šīs izmaiņas personām ar bēgļa statusu pagarinātu pilsonības iegūšanas procesu par aptuveni pieciem gadiem. **Rosinām atstāt pašreizējo spēkā esošo Imigrācijas likuma redakciju, kas paredz, ka personai, kurai tiek piešķirts bēgļa statuss, tiek piešķirta pastāvīgās uzturēšanās atļauja.**

Sniedzam šādu pamatojumu ierosinājumam:

- Palielināts birokrātiskais slogs gadījumā, kad ļoti mazs personu skaits iegūst pilsonību (2020. gadā pilsonību ieguva viena persona, kurai bija piešķirts alternatīvais statuss) – pēc tam, kad personai uz pieciem gadiem tiek piešķirta termiņuzturēšanās atļauja, pēc pieciem gadiem atbildīgajām valsts pārvaldes struktūrām ir jāveic atkārtota pieteikuma izskatīšana, lai pieņemtu lēmumu saistībā ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujas piešķiršanu.
- Pagarinātam pilsonības iegūšanas procesam var būt negatīvas sociālekonomiskas sekas, jo papildus šķēršļi rada nestabilitāti, kā arī apgrūtina plašāku integrāciju. Jāuzsver, ka bēgļa statusa saņēmēji ir īpaši ievainojama grupa, kam pastāvīgā statusa saņemšana rada lielāku drošības sajūtu un vēlmi palikt uz dzīvi Latvijā un integrēties sabiedrībā.

¹ Skat. https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/irregular-migration_en

Starptautiskās aizsardzības saņēmēji (SAS) var sniegt sociālekonomisku pienesumu Latvijas sabiedrībai kā nodokļu maksātāji u.tml.

- Īsāks laika periods līdz naturalizācijas procedūras uzsākšanai nevājina pilsonības iegūšanas procesa nosacījumus, jo gadījumā, ja persona neatbilstu pilsonības iegūšanai nepieciešamajiem kritērijiem un nespētu nokārtot eksāmenus, pilsonība tai netiktu piešķirta jebkurā gadījumā.

2.2.Likumprojekta 26. panta 1.daļas 3. punkts paredz, ka Latvijas pilsoņa, Latvijas nepilsoņa vai pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā saņēmuša ārzemnieka nepilngadīgais bērns var saņemt termiņuzturēšanās atļauju uz laiku līdz sešiem gadiem. **Rosinām saglabāt pašreizējo Imigrācijas likuma redakciju attiecībā uz Latvijas pilsoņu vai nepilsoņu un pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā saņēmušu ārzemnieku nepilngadīgo bērnu iespējām saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļaujas.**

Sniedzam šādu pamatojumu ierosinājumam:

- Ārzemnieku nepilngadīgo bērnu uzturēšanās atļaujas veidam būtu jāsakrīt ar vecākiem piešķirtās atļaujas veidu, līdzīgi, kā tas ir personu ar bēgļa vai alternatīvo statusu ģimenes atkalapvienošanās situācijās. Šis priekšlikums ir saistāms ar potenciālajiem riskiem, ar kuriem var saskarties nepilngadīgas personas, kuru uzturēšanās atļauju veids atšķiras no vecākiem piešķirtā uzturēšanās atļauju veida, piemēram, tikt nošķirti no vecākiem gadījumā, ja tām piešķirtais uzturēšanās atļaujas veids ietver mazāku laika posmu nekā vecākiem.

2.3.**Rosinām papildināt un izteikt 26. panta 1. daļas 25. apakšpunktu šādā redakcijā – “uz laiku līdz diviem gadiem, ja viņam Patvēruma likumā noteiktajā kārtībā piešķirts alternatīvais statuss vai Patvēruma likuma izpratnē viņš ir tādas personas, kurai piešķirts alternatīvā statuss, ģimenes loceklis”** (līdzīgi kā tas 26. apakšpunktā noteikts attiecībā uz bēgļa statusa ieguvējiem).

2.4.Imigrācijas likuma projekta 30. panta 4. daļas 4. apakšpunktā paredzēts nepārtrauktas uzturēšanās laikā iekļaut pusi laika, kas pagājis no dienas, kad iesniegts iesniegums par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu, līdz dienai, kad izsniegta uzturēšanās atļauja. Ņemot vērā salīdzinoši īso vidējo patvēruma procedūras ilgumu (~5 mēneši), **rosinām iekļaut visu patvēruma procedūras laiku 5 gadu uzturēšanās termiņā, kas būtu nepieciešams, lai persona ar bēgļa vai alternatīvo statusu varētu pieprasīt pastāvīgās uzturēšanās atļauju.**

Sniedzam šādu pamatojumu ierosinājumam:

- Saskaņā ar 2021. gada grozījumiem Imigrācijas likumā,² patvēruma meklētājiem ir iespēju strādāt jau trīs mēnešus pēc patvēruma pieteikuma iesniegšanas, ja nav saņemts lēmums patvēruma lietā. Uzsākot darbu vēl patvēruma meklētāja statusā, sākas arī patvēruma meklētāju integrācija Latvijas sabiedrībā.
- Šāda prakse pastāv, piemēram, Vācijā, Polijā, Somijā un Igaunijā³.

² Latvijas Republikas Saeima (2021). *Grozījumi Imigrācijas likumā*. Izgūts no: <https://www.vestnesis.lv/op/2021/176A.1>

³ Federal Ministry of Justice, Federal Office of Justice (2020). *Act on The Residence, Economic Activity and Integration of Foreigners in the Federal Territory*. Act 26(4). Izgūts no: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_aufenthg/englisch_aufenthg.html#p0705, https://www.asylumlawdatabase.eu/sites/default/files/aldfiles/EN%20Poland%20act_on_foreigners_en_0.pdf, <https://migri.fi/en/period-of-residence>, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/518112013013/consolide>.

2.5. Rosinām izteikt likuma 14. panta otrās daļas 4. apakšpunktu šādā redakcijā : 4) konstatēts, ka uzaicinātā ārzemnieka uzturēšanās Latvijas Republikā neatbilst ielūgumā vai izsaukumā norādītajam vīzas vai uzturēšanās atļaujas saņemšanas iemeslam;

Sniedzam šādu pamatojumu ierosinājumam:

- Ja uzaicinātajam (gan fiziskai personai, gan juridiskajai personai) nav bijusi informācija par to, ka uzaicināmais ārzemnieks jau ir veicis kādus pārkāpumus Latvijā, tad uzaicinātājs var saņemt aizliegumu uz vienu gadu uzaicināt kādu ārzemnieku, kas, savukārt, pasliktina uzaicināmā stāvokli.

2.6. Rosinām papildināt 30. panta 3. apakšpunktu pēc vārdiem: “(piemēram, personas slimība, nepārvaramas varas iestāšanās)” ar vārdiem: “saimnieciskās darbības veikšana darbinieka vai pašnodarbinātas personas statusā vai brīvprātīgā darba veikšana, vai studēšana savā izcelsmes valstī”.

Sniedzam šādu pamatojumu ierosinājumam:

- Attaisnojām prombūtne Zilai kartei ir labvēlīgāka nekā personai ar uzturēšanās atļauju. Arī parasto uzturēšanos atļauju turētājiem mēdz būt komandējumi, nosūtīšanas, saimnieciskā darbība, u.t.t.

3. Ārzemnieku integrācija

3.5. Saskaņā ar likumprojekta 47. panta 3. daļas 9. apakšpunktu, pienākums apgūt agrīnās integrācijas programmu neattiecas uz personām, kuras uzturas Latvijas Republikā saistībā ar Patvēruma likumā noteiktajā kārtībā piešķirto starptautiskās aizsardzības statusu vai pagaidu aizsardzību. Ņemot vērā, ka starptautiskās aizsardzības saņēmēju (turpmāk – SAS) ģimenes atkalapvienošanās procesa ietvaros pārējiem ģimenes locekļiem netiek piešķirts starptautiskās aizsardzības statuss, iepriekš minētais izņēmums uz šiem ģimenes locekļiem neattiecas. Līdz ar to viņiem noteikts pienākums apgūt agrīnās integrācijas programmu, pašiem sedzot visas izmaksas. Lai arī precīzas agrīnās integrācijas programmas izmaksas šobrīd nav noteiktas, saskaņā ar likumprojekta anotāciju tās varētu būt aptuveni 600 eiro⁴. Šādas ievērojamas izmaksas var būtiski ierobežot SAS saņēmēja ģimenes locekļu iespējas apmierināt savas pamatvajadzības, kā arī radīt nozīmīgu nabadzības risku. **Rosinām papildināt un izteikt 47. panta 3. daļas 9. apakšpunktu šādā redakcijā - “uzturas Latvijas Republikā saistībā ar Patvēruma likumā noteiktajā kārtībā piešķirto starptautiskās aizsardzības statusu vai pagaidu aizsardzību, vai ir starptautiskās aizsardzības saņēmēja ģimenes loceklis, kas Latvijas Republikā uzturas ģimenes atkalapvienošanās procedūras ietvaros”.**

3.6. Likumprojekta **110. pants paredz** par pienākuma apgūt agrīnās integrācijas programmu neizpildīšanu, piemērot naudas sodu līdz simt divdesmit naudas soda vienībām. Saskaņā ar anotāciju, šāda norma paredzēta, jo “ir nepieciešams, lai ārzemnieki aktīvi piedalītos agrīnās integrācijas pasākumos”. Uzskatām, ka ārzemnieku integrācija sabiedrībā būtu veicināma nevis ar soda sankcijām, bet gan ar motivējošu pasākumu palīdzību. Īpaši tāpēc, ka agrīnās integrācijas pasākumi jāapmaksā pašam ārzemniekam (48. panta 1. daļa) un soda sankciju uzlikšana var radīt dubultu slogu. **Rosinām aizstāt administratīvo sodu par**

⁴ Likumprojekta 110. pants nosaka: “Par pienākuma apgūt agrīnās integrācijas programmu neizpildīšanu piemēro naudas sodu ārzemniekam līdz simt divdesmit naudas soda vienībām.” Savukārt saskaņā ar likumprojektam pievienoto anotāciju: “Administratīvā soda apmērs ir pielīdzināms līdzekļiem, kādi personai būtu jāmaksā par dalību integrācijas kursos.”

agrīnās integrācijas kursu neapgūšanu, ar sekojošu motivējošu mehānismu: ārzemniekam pašam ir jāapmaksā integrācijas kurši, kuru veiksmīgas pabeigšanas gadījumā ārzemnieks atgūst 50% no samaksātās summas. Ja ārzemnieks kādu iemeslu dēļ programmu neapgūst, samaksātie līdzekļi netiek atgriezti.

Vēlamies uzsvērt, ka, nosakot agrīnās integrācijas pasākumus kā obligātu pienākumu, ir nepieciešams **nodrošināt pietiekamu valodas un integrācijas kursu pieejamību, standartizāciju un kvalitāti.** Tāpat vēršam uzmanību uz nepieciešamību izveidot precīzus kontroles mehānismus un informācijas apkopošanas un apmaiņas sistēmas (datubāzes), kas ļaus fiksēt, kad tikuši uzsākti kurši, vai/kad tie tikuši pabeigti un ar kādiem rezultātiem.

Balstoties secinājumos, kas radušies nevalstisko organizāciju darbā ar starptautiskās aizsardzības saņēmējiem Latvijā, rosinām apsvērt šādus papildus grozījumus, kas nepieciešami ar Imigrācijas likumu saistītajā Patvēruma likumā:

1. Ģimenes apvienošanās procedūra

Imigrācijas likumprojekta ietvaros paredzētajā redakcijā alternatīvā statusa saņēmēju ģimenes locekļi, kas nonāk Latvijā ģimenes apvienošanās procedūras ietvaros, nevar pretendēt uz starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanu, kas šo personu grupu padara ievainojamāku, kā arī ierobežo šīs grupas iespējas saņemt sociālo atbalstu. Šo personu termiņuzturēšanās atļauju periods ir pilnībā atkarīgs no ģimenes locekļa, kam pārējie ģimenes locekļi pievienojas ģimenes atkalapvienošanās procedūras ietvaros. Līdz ar to, gadījumā, ja kaut kas notiek ar statusa saņēmēju (piemēram, nāves gadījumā), automātiski tiek ietekmēta arī pārējā ģimene, kas zaudē likumīgu pamatu uzturēties Latvijā.

- **Rosinām SAS saņēmēja ģimenes locekļiem, kas ierodas Latvijas Replikā ģimenes atkalapvienošanās procedūras ietvaros, automātiski piešķirt SAS statusu, paredzot iespēju atteikties no šī statusa.**

2. Nepieciešamība pēc pagaidu statusa personām, kam atteikts patvērums, bet kas dažādu iemeslu dēļ nevar atstāt valsti.

Pašlaik personas, kam atteikta starptautiskā aizsardzība Latvijas Republikā, bet kas kādu būtisku iemeslu dēļ nevar atstāt valsti, atrodas ārpus jebkāda tiesiskā ietvara. Šādas personas nevar tikt nodarbinātas, nevar saņemt nekādu sociālo atbalstu, nevar pilnvērtīgi rūpēties par savu veselību un apmierināt citas pamata vajadzības.

- **Rosinām apsvērt pagaidu statusa ieviešanas iespēju personām, kam atteikta starptautiskā aizsardzība Latvijā, bet kas būtisku iemeslu dēļ nevar atstāt valsti.**

Vēlamies norādīt, ka prakse piešķirt pagaidu statusu personām, kam atteikta starptautiskā aizsardzība, bet kas nevar atgriezties savā izcelsmes valstī, pastāv vairākās Eiropas Savienība valstīs, piemēram, Čehijā, Lietuvā, Nīderlandē, Slovākijā, Somijā, Spānijā, Vācijā un Zviedrijā⁵.

Tāpat vēršam uzmanību uz pašlaik Saeimā apspriestajiem grozījumiem Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, kas cita starpā paredz “tiesības saņemt sociālo rehabilitāciju par

⁵Skat.http://www.emnsweden.se/download/18.5bc6881815e14db67502902/1512135890805/EMN-AHQ_2017.1188_SE_practical_impediments_of_enforcement_and_residence_for_tens.pdf.

valsts budžeta līdzekļiem vardarbībā cietušām personām, kuras uzturas Latvijas Republikā ar termiņuzturēšanās atļauju, personām, kuras ir trešās valsts valstspiederīgie vai bezvalstnieki, kuriem nav likumīga pamat uzturēties Latvijas Republikā un kuri ir aizturēti (līdz izraidīšanas vai izceļošanas brīdim), kuriem ir piemērots aizturēšanai alternatīvs līdzeklis un ārzemnieki, attiecībā par kuriem atgriešanas lēmuma darbība ir apturēta vai kuriem ir noteikts laika posms brīvprātīgai izceļošanai.”⁶

Biedrība “Patvērums “Drošā māja””, sabiedriskās politikas centrs Providus un biedrība “Gribu palīdzēt bēgļiem” vēlētos piedalīties Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas sēdēs, kurās tiek izskatīts Imigrācijas likuma projekts. Lūdzam informāciju par šīm sēdēm sūtīt Patvērums “Drošā māja” valdes priekšsēdētājai Guntai Vīksnei (drosa.maja@gmail.com), Gribu palīdzēt bēgļiem valdes loceklei Evijai Strupiškai (evija@gribupalidzetbegliem.lv) un Providus vadošajai pētniecei patvēruma un migrācijas jomā Ievai Raubiško (ieva.raubisko@providus.lv).

Gunta Vīksne, biedrība “Patvērums “Drošā māja”” valdes priekšsēdētāja
drosa.maja@gmail.com, 29180450

Ieva Raubiško, sabiedriskās politikas centra PROVIDUS vadošā pētniece patvēruma un migrācijas jomā

ieva.raubisko@providus.lv, 29419192

Evija Strupiša, biedrības “Gribu palīdzēt bēgļiem” valdes locekle
evija@gribupalidzetbegliem.lv, 28109349

Dokumenta datums ir tā

elektroniskās parakstīšanas laiks

DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

⁶<https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webSasaiste?OpenView&count=1000&restricttcategory=1105/Lp13>